

Recibido: 3 de febrero de 2014

Aceptado: 8 de abril de 2014

ART I ESCOLA” CONFLUÈNCIES ENTRE LA PRÀCTICA ARTÍSTICA I EDUCATIVA

AUTORS

Cirera, Assumpta; Goñi, Laura; Martínez, Jordi; Morrerres, Laia; Pradell, Eva; Sadurní, Bruna; Sánchez, Virgínia, i Gustems, Josep.

Universitat de Barcelona, jgustems@ub.edu

RESUMEN

En este artículo se explica el proyecto Arte y Escuela, llevado a cabo por diferentes instituciones artísticas y educativas. Primero, se centra en su estructura y colaboradores, para ofrecer una visión de la magnitud del proyecto. Después explica los antecedentes didácticos, los fundamentos y los valores del proyecto, y echa un vistazo a los ámbitos pedagógico, epistemológico, psicológico y sociológico del proyecto. Finalmente, se ofrecen unas conclusiones, líneas de futuro y prospectiva.

RESUM

En aquest article s'explica el projecte Art i Escola, dut a terme per diferents institucions artístiques i educatives. Primer, es centra en la seva estructura i col·laboradors, per a oferir una visió de la magnitud del projecte. Després n'explica els antecedents didàctics, els fonaments i els valors del projecte, i fa una ullada als àmbits pedagògic, epistemològic, psicològic i sociològic del projecte. Finalment, s'ofereixen unes conclusions, línies de futur i prospectiva.

ABSTRACT

This article explains the project *Art i Escola*, carried out by artistic and education institutions. First, it focuses on the structure and collaborators to provide an overview of the project magnitude. Thereafter, it explains the educational background, the basis and values of the project, and checks out the educational, epistemological, psychological and sociological fields of this project. Finally, some conclusions, futures lines and prospective are offered.

PARAULES CLAU

Projectes artístics, educació artística, educació obligatòria, interdisciplinarietat, art contemporani

KEYWORDS

Artistic projects, artistic education, formal/mandatory education, interdisciplinary, contemporary art.

1. INTRODUCCIÓ

ART i ESCOLA¹ és un projecte anual amb la durada del curs escolar, que es reedita any rere any des del seu naixement el 2011-2012 per promoure la col·laboració entre diverses institucions que desenvolupen propostes en l'àmbit de l'art i l'educació. Té el seu origen en una iniciativa impulsada per ACVIC Centre d'Arts Contemporànies, el Centre de Recursos Pedagògics d'Osona, l'Escola d'Art i Superior de Disseny de Vic, l'Escola d'Arts Plàstiques de Torelló, La Farinera Centre d'Arts Visuals de Vic, la Fundació Privada Osona Formació i Desenvolupament, la Universitat de Vic, i es desenvolupa conjuntament amb les escoles d'educació infantil, primària i secundària que, cada curs, s'hi adhereixen.

El programa es promou des d'ACVIC² Centre d'Arts Contemporànies de Vic i per aquest motiu es porta a terme en l'àmbit de la comarca d'Osona, tot i que des dels seus inicis ja es va obrir la proposta a les entitats i escoles de les comarques properes. Manifesta la voluntat d'expandir el seu abast territorial i difondre el projecte arreu.

Art i Escola sorgeix davant la necessitat de valorar la presència de l'art a l'escola i de voler-lo promoure com a eix transversal dels diferents aprenentatges. En un sentit ampli podem dir que fomenta la realització de propostes artístiques des de la multiplicitat de formes contemporànies i estableix uns vincles molt interessants entre professionals de l'art i l'educació. Aquesta xarxa de col·laboracions dóna suport als docents per desenvolupar projectes transversals, compartir recursos i definir metodologies de treball.

El procés del projecte s'estructura de la següent manera:

- A l'inici de curs es fa una convocatòria oberta a totes les escoles.
- Les escoles que hi volen participar s'apunten i presenten una proposta. Sovint són projectes interdisciplinaris i hi ha implicats alumnes de diferents edats. Cada escola decideix el temps que dedica al seu projecte.
- Des de cada institució que hi col·labora s'ofereixen uns professionals que tenen la tasca d'assessorar. Aquests es reparteixen les propostes de les escoles en funció de cada demanda i de la pròpia especialització.
- Hi ha una jornada d'intercanvi d'experiències en la que el professorat comparteix la metodologia, el procés i el resultat.
- Els processos de treball i la metodologia emprada per a cada proposta es presenten en la ponència que fan els alumnes a l'Aula Magna de la Universitat de Vic.
- Es mostren les propostes a partir d'una tasca d'edició i selecció de materials a la sala d'exposicions d'ACVIC.

Aquest curs 2013-2014 **Art i escola** arriba amb èxit a la seva tercera edició. En cada edició es proposa un àmbit comú com a element unificador de la producció artística i es busca que sigui ampli i suggerent per promoure propostes diverses. Durant el curs 2011-2012 el protagonista va ser *L'entorn rural*; en el 2012-2013 es va proposar *El temps*, i per aquest curs 2013-2014 la temàtica proposada és *La xarxa*.

¹ www.artiescola.cat

² ACVIC, neix de la cooperació entre l'Ajuntament de Vic, el Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya i H. Associació per a les Arts Contemporànies.

Alumnes del CEIP L'Era de Dalt de Tona realitzant una proposta en la que s'implicava a tota la comunitat escolar: alumnes, mestres, treballadors, pares i mares, i ex-alumnes (2012-2013).

Alumnes presentant els projectes d'Educació Primària i projectes transversals a l'Aula Magna de la Universitat de Vic (2012-2013).

Alumnes visitant l'exposició d'Art i Escola a ACVIC (2012-2013).

2. ANTECEDENTS I REFERENTS DEL PROJECTE

Art i Escola és un projecte diferent i únic però que comparteix característiques comunes amb d'altres experiències educatives entorn de l'art, com les que es presenten a continuació

La Bauhaus

La concepció de l'educació artística basada en la resolució creativa de problemes té els seus orígens en l'enfocament ofert per l'escola de disseny Bauhaus (del 1919-30), en que l'objectiu principal era abordar problemes de transcendència social amb mètodes tècnicament eficaços i estèticament satisfactoris. Es tractava de formar dissenyadors que poguessin fer una bona conceptualització i anàlisi, i que alhora poguessin posar en dubte els supòsits existents i les expectatives tradicionals quan es trobés una manera millor i més creativa de resoldre el problema (Eisner, 2004)

Magnet Schools³

Un dels antecedents del projecte els trobem en les *Magnet Schools* als EUA, es tracta de centres educatius de primària i secundària que es caracteritzen per una **forta especialització curricular**; que es desenvolupa en aliança amb una institució de referència en un camp de coneixement ja sigui en l'àmbit públic o privat (museus, centres de recerca, escoles de música o d'idiomes, etc). Aquestes institucions transfereixen coneixement i aporten prestigi al centre educatiu, alhora l'alt grau d'especialització confereix identitat al centre escolar i en garanteix el magnetisme i demanada per part de sectors socialment diversos (Argemí i Tarabini, 2013).

Aquestes escoles es van crear als anys 70 amb l'objectiu de combatre la segregació racial que hi havia a les escoles públiques i per augmentar la participació de famílies, alumnes i mestres, amb la idea clau de que l'escola oferís oportunitats per a tothom. Les *Magnet schools* representen **una estratègia d'innovació educativa** per garantir una oferta d'alta qualitat per a tot l'alumnat. Aquestes escoles es fonamenten d'una banda en una cultura d'alta qualitat de la docència, més una proposta educativa integrada i coherent, les quals són la base per millorar els resultats acadèmics dels alumnes. I per l'altra banda, aporten **una visió comunitària i de coresponsabilitat**. El treball en equip unit a la participació interactiva entre el professorat, l'alumnat, les famílies i la comunitat; permeten dissenyar un projecte educatiu compartit, en el qual tots són coresponsables del seu desenvolupament i del seu èxit.

El fet de centrar-se en un tema específic com a motiu principal promou la majoria de factors associats a les escoles efectives i que garanteixen l'èxit escolar dels estudiants, com són: lideratge, innovació, coherència curricular, major participació familiar i major implicació dels alumnes.

Reggio Emilia

A les escoles de Reggio Emilia (Itàlia), l'art té un paper molt important en l'educació dels alumnes, i per aquesta raó són escoles, que entre altres aspectes, es caracteritzen per la introducció d'una figura anomenada *atelierista* (tallerista) i per tenir un espai qualificat com a *atelier* (taller). Referent al rol de l'*atelierista*, es tracta d'una persona que està especialitzada amb les Arts Visuals, i aquest o aquesta treballa conjuntament

³ <http://www.magnet.edu/>

amb els altres mestres, i amb els nens i nenes de l'escola. Per altra banda, els *ateliers* són espais on s'hi poden trobar una gran varietat de materials, d'eines i recursos per tots els membres de la comunitat educativa, per tal d'explorar, expressar i crear pensaments. Una de les *atelieristes* més reconegudes de Reggio Emilia i col·laboradora de Loris Malaguzzi és Veà Vecchi.

Escoles Tàndem⁴

A Catalunya tenim el programa de les **Escoles Tàndem**, iniciat el curs 2011-2012, que es concreta en un projecte educatiu innovador que gira al voltant d'una especialització en una matèria singular (música, ciències, audiovisuals, etc.) que vertebrava el currículum dels centres educatius que hi participen. Per aconseguir-ho, s'estableix un partenariat, durant 3 anys, entre aquests centres educatius amb institucions de referència, amb l'assessorament, seguiment i finançament de la Fundació Catalunya-La Pedrera, i la col·laboració del Departament d'Ensenyament. El projecte parteix de l'anàlisi de les *Magnet Schools* dels Estats Units. El principal objectiu és el de promoure i afavorir l'èxit educatiu, tot incidint en la motivació i formació acadèmica, la dinàmica general del centre i el context social d'aquest.

La Panera⁵

El projecte Educ-art - Educa(r) t neix al 2006-2007 com un espai híbrid que té com a principal objectiu la col·laboració i el treball en xarxa entre el Centre d'Art la Panera, la Universitat de Lleida i els centres educatius del territori -principalment amb l'escola Príncep de Viana- en què tothom pot aprendre de tothom. Així doncs es desenvolupa un espai d'intercanvi i reflexió conjunta setmanal entre tots els agents implicats (mestres, professors d'universitat, doctorands, personal del centre d'arts, estudiants de magisteri i psicopedagogia...). A partir de les diverses col·laboracions es va formant una xarxa sòlida que permet educar amb la heterogeneïtat que hi ha a les escoles i en les societats del segle XXI.

Interferències Pedagògiques (artistes a l'escola)⁶

L'associació aeioTU és un conjunt de centres educatius infantils que entre la multiplicitat de peculiaritats que presenten en destaca una: cada any convoquen un programa perquè un artista en residència desenvolupi un projecte. Això el converteix en un dels pocs llocs dedicats a educar nens i nenes des del Paradigma de l'Art com Coneixement. Llavors l'artista resident és l'encarregat/da de portar a terme un projecte dins l'escola que impregna tot el centre educatiu amb col·laboració de mestres i alumnes. Aquesta fusió entre una institució creativa i una artista amb visió educadora fa possible un treball enriquidor que va més enllà de les manualitats albirant que l'àrea de Visual i Plàstica s'alimenta dels reptes intel·lectuals vinculats al pensament divergent.

3. FONAMENTS I VALORS DEL PROJECTE

Per abastar el valor del projecte Art i Escola realitzarem una anàlisi documental basada en els quatre pilars fonamentals del currículum: el pedagògic, el psicològic, el sociològic i l'epistemològic, que es presenten a continuació

3.1. PEDAGÒGIC:

⁴ <http://www.escolestandem.com/el-projecte>

⁵ <http://www.lapanera.cat/>

⁶ <http://www.aeiotu.com>

Art i Escola promou la utilització de mitjans, d'arts i de tècniques **molt diverses** per tenir en compte, tant en el procés com en el resultat final: vídeo, fotografia, pintura, dibuix, escultura, instal·lació, disseny, publicitat, noves tecnologies de la imatge, cinema, etc. En aquest sentit també s'incideix en la importància de portar a terme projectes **interdisciplinaris**.

Alguns **exemples** significatius d'aquests plantejaments des de la multiplicitat de les formes contemporànies de producció artística a Art i Escola:

CAPSES DE VIDA (Tema: *El temps*) CEE RAMON SURINYACH + ESCOLA TOMÀS RAGUER (RIPOLL). Educació Especial i 6è d'Educació Primària

Els alumnes van adreçar una carta a l'encarregada de la residència d'avis, per tal de poder-los entrevistar i que poguessin explicar als més petits les seves vivències al llarg del temps. Es van tractar quatre temàtiques: la festa major, la guerra civil, la família i l'ofici de pastor. El projecte artístic reflecteix la mirada del pas del temps en unes caixes en les quals hi ha un collage d'imatges i dibuixos, juntament amb objectes significatius procedents de diferents mitjans audiovisuals (Internet, llibres, fotografies, etc.).

NIUS (Tema: *El temps*) ESCOLA LES PINEDIQUES. TARADELL, P5 d'Educació infantil

A partir de la recollida de material natural del bosc es van fer estampacions utilitzant pintures i suports de paper i cartró, treballant primer el pla i després el volum. El resultat són petites escultures que es van col·locar en diferents llocs de l'escola i s'observava què passava; si es transformava i/o canviava amb la intervenció dels altres i amb el pas del temps. A continuació es va col·locar el material natural sobrant al pati perquè tots els nens i nenes del parvulari hi poguessin experimentar. Es va tornar al bosc i es va fer una observació intentant percebre diferents sensacions: colors, sorolls, textures, canvis, etc. A partir dels interessos dels infants i de les vivències que es van generar durant les estades al bosc es va decidir mirar nius, buscar-ne i construir-ne fent servir diferents tècniques.

LES OMBRES (Tema: *El temps*) **LES ESCOLES. GURB P3** d'Educació Infantil
Els alumnes han treballat les ombres i han experimentat amb les projeccions del propi cos i altres objectes utilitzant diferents fonts de llum. Es van proposar conèixer la diferència entre sol i ombra, adonar-se del canvi que produeix en les ombres el moviment del sol, i observar la silueta a través de les ombres.

LA SALLE. MANLLEU (Àmbit l'entorn rural) **VORA DEL TER 4t** d'ESO
El projecte s'ha dividit en dues parts per tal de treballar la fotografia i la tècnica de l'stop-motion. Mitjançant una recerca de fotografies antigues del poble de Manlleu i del seu entorn rural hem realitzat diferents fotomuntatges, representant l'ahir i l'avui. A partir d'aquest recull es va seleccionar una fotografia i vam crear una història. Primer, es va dibuixar la representació de la narració en un storyboard i, després, vam treballar una filmació a partir de la tècnica de l'stop-motion.

LA SÍNIA. VIC (Àmbit l'entorn rural) *ART I POESIA // EL MÓN RURAL 4t de Primària*

Un treball col·laboratiu i multidisciplinari on s'han implicat diferents àrees: Coneixement del medi, Llengua, Visual i Plàstica i Informàtica. Ha aplegat diferents treballs: Poemes dibuixats. A partir d'un poema seleccionat sobre el món rural, els alumnes van treballar en grup i de manera individual un dibuix. Poemes inventats. A partir d'imatges seleccionades per temàtiques: paisatges primaverals, paisatges del camp, eines o estris del camp, animals de granja, animals i insectes, etc; cada grup crea un poema de manera col·laborativa. Treballs en volum i poemes visuals. A partir d'una pluja d'imatges de diferents autors i d'una col·lecció d'objectes molt diversos, cada grup va crear un element metafòric que fa referència al món rural. Expressió oral. Alguns pares i mares voluntaris van venir a l'escola per recitar amb els nens i les nenes els poemes seleccionats o inventats.

Treball per projectes, interdisciplinari, currículum flexible

En el **treball per projectes**, proposat inicialment per Dewey i Kilpatrick, s'entrellacen la flexibilitat, la interdisciplinarietat i la transformació del rol i la interacció entre els alumnes i el docent; ja que planteja una estructuració molt més àmplia i **flexible** dels continguts, a partir d'unes referències disciplinàries obertes i tenint en compte la diversitat heterogènia de l'alumnat.

La metodologia per projectes afavoreix la **interdisciplinarietat** que necessita que un grup de docents convergeixin per a plantejar conjuntament un tema: amb la finalitat de mostrar i ensenyar a l'alumnat la unitat del saber, posant en comú la visió de diferents

disciplines al voltant d'aquest; tenint en compte que l'obstacle principal d'aquesta metodologia es troba en crear intercanvis relacionals reals entre aquests sabers. Treballar per projectes implica que tant l'alumnat com els docents transiten per un recorregut d'aprenentatge singular i significatiu, sempre en construcció a partir de la interacció d'aquests amb el context. Es parteix d'un tema-problema que busca establir connexions entre els fenòmens cercant comprendre les diferents versions del mateix; a través de l'anàlisi, la interpretació i la crítica de múltiples fonts d'informació. S'aconsegueix així la creació d'estratègies d'organització dels coneixements, afavorint que l'alumnat transformi la informació treballada en coneixement propi; i com aquest es converteix en la base per a establir nous aprenentatges i relacions. En els projectes es potencien els recorreguts alternatius, les relacions infreqüents, els processos d'aprenentatge i creació tant individuals com col·lectius, perquè d'ells aprèn el grup; tot això es connecta amb el procés i resultats que s'obtenen a partir de la creació artística. Paral·lelament l'aprenentatge està vinculat al fer, a l'activitat manual i a la intuïció; tot connectant l'avaluació amb el propi projecte, ja que tracta d'analitzar el procés seguit al llarg de tota la seqüència i de les interrelacions creades en l'aprenentatge; permetent així que cada alumne reconstrueixi el seu recorregut d'aprenentatge per a poder transferir-lo a d'altres situacions i així expandir el desig dels alumnes a seguir aprenent al llarg de la seva vida (Hernández,2000; Hernández i Ventura,2002).

En el nostre cas, els organitzadors del projecte AE són els que trien la temàtica anual, la qual és prou àmplia i oberta per a permetre un apropament des de múltiples perspectives segons els interessos de les escoles que hi participen; aquestes tenen total llibertat a l'hora de dissenyar el format, contingut, durada i participació de les seves propostes.

El treball per projectes fomenta un **paper actiu de l'alumnat com a investigador, com a subjecte actiu i crític** (Barragán i Figueras,1999) alhora que els ajuda també a ser flexibles, a reconèixer els punts de vista dels altres com facilitadors del propi aprenentatge, i comprendre seu propi context personal, social i cultural. **El rol del docent és el de mediador i facilitador**, tot ajudant a qüestionar la relació dels estudiants amb el coneixement, en un procés en que el professor actua com a aprenent (Hernández 2000;Hernández i Ventura, 2002). Paral·lelament Majó (2010) destaca la importància de treballar la democràcia dins l'aula, cedint una part important de la presa de decisions a l'alumnat; i d'incentivar la participació de les famílies, de la comunitat educativa i de l'entorn proper; tal com passa al Projecte d'Art i Escola.

Treball en xarxa i col·laboratiu

El projecte *Art i Escola* s'emmarca dins el treball en xarxa que consisteix en anar construint un projecte educatiu compartit, consensuat, i coordinat en que tots els participants es beneficien mitjançant les tasques que té encomanades. Construint un joc de suma positiva tots els agents implicats son interdependents i mantenen una relació de lideratge horitzontal que trenca amb la piràmide jeràrquica teixint una connexió cooperativa en xarxa.

El treball en xarxa connecta amb el treball col·laboratiu per la seva construcció i estructuració interna ja que com afirma Ovejero (1990): *“En el aprendizaje cooperativo debe tenerse en cuenta el principio general de intervención, que consiste en que un individuo solamente adquiere sus objetivos si el resto de los participantes adquieren el suyo; no se refiere, por tanto, al simple sumatorio de intervenciones, sino a la interacción conjunta para alcanzar objetivos previamente determinados”*.

L'èxit en un treball col·laboratiu requereix, a més d'una sòlida construcció en xarxa dels agents implicats, una planificació i estructuració prèvia que defineixi i implementi els objectius fixats, i els continguts del projecte mitjançant una metodologia determinada.

Tècniques creatives

El fet que el projecte d'Art i Escola sigui un projecte que intenta fer una mirada diferent a l'art dins l'escola, que proposa la col·laboració de diferents agents, que treballa de manera transversal, sobre un eix temàtic, es pot afirmar que és un projecte on es fomenta la creativitat dels infants i joves.

El millor per afavorir la creativitat és crear un clima de confiança, llibertat i plaer, on l'activitat sigui guiada per la motivació intrínseca de la persona i arribi a sentir el denominat "flux", evitant la pressió de les presses, els premis, l'avaluació, el control o la crítica (Csikszentmihalyi, 1999).

Es fomenta la creativitat en un ambient lúdic, assumint riscos, transformant el joc en una producció concreta i útil, afrontant allò desconegut amb actitud de misteri il·lusionada, orientant la nostra visió més cap al procés que al producte, i amb parsimònia i moderació, fugint de les presses (Runco, 2010).

Tot i que el projecte sigui idoni per arribar a fomentar la creativitat als infants i joves, s'ha de tenir en compte el que Betancourt diu «educar en la creativitat implica partir de la idea que la creativitat no s'ensenya de manera directa, sinó que es propicia».

De totes maneres, com diuen Gustems i Calderón (2013), avui en dia podem afirmar que determinades tècniques de treball afavoreixen la producció creativa, ja sigui en quantitat o en qualitat: Fer preguntes, tècnica SCAMPER, el Brainstorming, la metàfora, la Concassage, la solució de problemes, la Sinèctica, el joc, les experiències d'impremta o ràdio escolar, la improvisació, la Matriu combinatòria, etc.

3.2. EPISTEMOLÒGICA

Tradicionalment s'ha establert una jerarquia entre les diferents disciplines educatives que ha dificultat la transmissió de coneixements des d'una perspectiva més amplia. En general s'han sobrevalorat les matèries vinculades a uns coneixements científics i tecnològics en detriment de les relacionades amb les humanitats i les arts⁷. Malgrat les nombroses aportacions de coneguts pedagogs i de noves tendències educatives, que han incidit en l'àmbit educatiu, el model que jerarquitzava les disciplines segueix vigent. En aquest sentit, la proposta **Art i Escola** incideix en l'educació per fomentar unes propostes interdisciplinàries i transversals on totes les disciplines hi tenen cabuda a partir d'un eix artístic. Ho fa vinculant el sector artístic amb el context de l'educació reglada i així incideix en un concepte molt més ampli de cultura. El programa posa el centre d'interès en l'art i l'educació per contribuir a generar un nou paradigma educatiu que afavoreixi conviure en uns contextos més heterogenis.

⁷Gardner, H (1994) *A Educación artística y desarrollo humano*, Barcelona: Paidós, explica "Reflejando con toda probabilidad un prejuicio cultural omnipresente en Occidente, casi todos los especialistas importantes en el área del desarrollo cognitivo humano han coincidido en qué significa ser un adulto «bien desarrollado» Dicho en palabras sencillas, el individuo desarrollado es capaz de pensamiento lógico racional como el mostrado por matemáticos i demás especialistas de nuestra cultura".

Art i Escola trenca les fronteres entre les jerarquies disciplinàries i també dilueix la categorització de les arts, entenent que en el marc de l'art contemporani no té cap sentit prioritzar unes arts per sobre les altres i que totes les expressions artístiques hi tenen cabuda. L'educació artística, en totes les seves disciplines, és una eina amb un gran potencial per treballar les competències bàsiques i molts dels continguts del currículum. El projecte construeix una relació entre pràctica artística i pràctica educativa que té valor per a tots, ja que fomenta la creativitat en un procés que segueix unes fases de diàleg, investigació, creació, disseny, producció i exposició, més enllà de l'àmbit escolar per obrir-se al territori. El repte d'una educació artística que recull la practica col·laborativa passa per entendre aquestes complexitats i intercanvis com a zones transversals, que bé poden fer-se més complexes amb un ric intercanvi dels marcs de les pràctiques artístiques i de l'educació al mateix temps, com un camí d'anada i tornada constant (Rodrigo, 2007). La funció és complementar la tasca docent proporcionant idees i propostes per articular un marc de treball en una xarxa de col·laboració que a partir de l'aprenentatge dialògic, col·laboratiu i cooperatiu, faciliti un intercanvi de coneixements i habilitats.

3.3. PSICOLÒGICA:

Un dels objectius, entre altres, que té el programa Art i Escola és el de "promoure i donar valor a la presència de l'art tant a l'escola com a la societat". Per això els projectes que es duen a terme a les escoles es fonamenten en les pràctiques artístiques, les quals estan lligades a una temàtica general. Aquestes pràctiques artístiques poden ser a través de mitjans, tals com: vídeo, fotografia, pintura, dibuix, escultura, instal·lació, etc., també altres arts de publicitat i disseny, noves tecnologies de la imatge, cinema, etc.

Per altra banda, un altre aspecte interessant del programa Art i Escola, i que s'ha tractat al llarg dels anys des de les diferents disciplines com la psicològica, la pedagogia, i la neurociència és la relació que hi ha entre l'art i les emocions. Qualsevol pràctica artística implica expressió, tal i com citen Vivas, Gallego y González (2006) en el llibre *Educación emocional: "El lenguaje del arte resulta ser un instrumento efectivo para la expresión emocional; en consecuencia el arte se constituye en una estrategia de la educación emocional para la mejora de los procesos expresivo-comunicativos e intersubjetivos de los sujetos"*.

És per aquesta raó que les experiències artístiques ofereixen la possibilitat de extreure els sentiments de l'ésser, les seves pors, els seus desitjos, records i fer-ho d'una manera més tangible, així és com ho esmenta Eisner (1972): *"El arte sirve al hombre no sólo por hacer accesible lo inefable y visionario, sino que funciona también como un modo de activar nuestra sensibilidad; el arte ofrece el material temático a través del cual pueden ejercitarse nuestras potencialidades humanas."*

En conclusió, la proposta que ofereix el programa Art i Escola no simplement potencia la pràctica de diferents arts sinó l'expressió en si, així com les emocions que es van desenvolupant al llarg del projecte i estretament vinculades amb la pràctica artística que es dur a terme al llarg del procés fins al final d'aquest. Entre les experiències més impactants i emocionalment motivadores tenim la presentació dels treballs que cada escola fa a la Universitat de Vic, i l'exposició col·lectiva de cloenda.

3.4. SOCIOLÒGICA:

El projecte Art i Escola és un projecte obert en molts sentits. Per una banda, busca anar-se expandint pel territori a partir de la participació de noves escoles, fet que ha anat succeint en cada edició del projecte: En la primera edició de l'Art i Escola hi varen haver 2.155 participants, repartits en 22 escoles (7 centres d'infantil, 12 centres de primària i 6 centres de secundària), mentre que en la segona edició hi van haver 2.325 participants, repartits en 22 escoles (3 centres d'infantil, 8 centres de primària i 10 centres de secundària i 1 centre d'educació especial).

Per altra banda, com es pot veure gràcies al llistat de participants, el projecte Art i Escola no està centrat en un sol àmbit educatiu: busca abastar tots els nivells educatius dins del mateix projecte. A més a més, tampoc pretén crear fets aïllats sinó que s'intenta crear un treball en xarxa per tal de posar en contacte no només els experts amb els docents, sinó el conjunt de resultats finals dels diferents centres educatius.

4. CONCLUSIONS, LÍNIES DE FUTUR I PROSPECTIVA

El projecte Art i Escola és una proposta innovadora per tal de dignificar i promoure l'art a l'educació obligatòria, especialment l'art contemporani a l'etapa d'educació primària i secundària. Els valors del projecte més enllà de l'art, es situen en una actualització pedagògica amb referents internacionals, una dimensió psicològica emocional, un model anti-jeràrquic de les disciplines que l'integren i una vinculació amb l'entorn social dels centres. L'estructura organitzativa formada per un centre universitari, un centre d'arts, escoles d'art, centres de recursos i una xarxa d'escoles sembla que és una de les claus ocultes de l'èxit de la proposta.

Es constata una certa expansió territorial del projecte i una major participació d'escoles que permeten pensar en futures reedicions. Tanmateix seria convenient ampliar la participació d'alumnes d'educació infantil o dissenyar un nou format per aquestes edats.

Tot i que el focus de treball artístic ha estat situat prioritàriament en les arts visuals i plàstiques, seria interessant que el paper de les altres arts que ja hi figuren (literatura, dansa, música, teatre, cinema, etc) s'ampliés i esdevingués impulsor de les futures activitats d'aquest magnífic projecte.

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

<http://mariaacaso.blogspot.com.es/2013/08/2013-decoradoras-o-intelectuales-cuando.html#comment-form>.

Les escoles Tandem: <http://www.escolestandem.com/el-proyecto/> (Data de consulta: 27/12/13)

Argemí,R., Tarabini,A. (2013) Les magnet schools americanes. Una aposta per l'excel·lència i l'equitat. *Dotze 18*, Núm.1(pp.26-29)

Barragán, J.M., Figueras, E. (1999). *Los proyectos de trabajo en Educación Visual y Plástica*. Guías Praxis para el profesorado de la ESO.

CSIKSZENTMIHALYI, Mihalyi. (1999). *Fluir*. Barcelona: Kairós.

Echazarreta, C., Prados, F., Poch, J. (2009). «La competencia "El trabajo colaborativo": una oportunidad para incorporar las TIC en la didáctica universitaria. Descripción de la

experiencia con la plataforma ACME (UdG)». En «Trabajo colaborativo, visiones disciplinarias» [dosier en línea]. UOC Papers. N.º 8. UOC]

Eisner, E. W. (1972). *Educación la visión artística*. Barcelona: Paidós Educador.

Eisner, E. W. (2004). Concepciones y versiones de la enseñanza de las artes dins: *El arte y la creación de la mente*. (pp.51-53) Paidós: Barcelona.

Gustems, J., Calderón, C. (2013). La Investigación en Creatividad: modelos teóricos, evaluación y propuestas para su desarrollo. *Creatividad y Educación Musical: actualizaciones y contextos*, J. Gustems (editor). Barcelona: Dinsic, pp. 6-15.

Hernández, F. (2000). Los proyectos de trabajo: la necesidad de nuevas competencias para nuevas formas de racionalidad, *Educación*, Núm. 26 (pp.39-51)

Hernández, F., Ventura, M. (2002). *La organización del currículum por proyectos de trabajo* Graó:Barcelona

Ortiz, A. (2013). *El treball per projectes*. Treball Final del Màster de Formació del Professorat d'Educació Secundària Obligatòria i Batxillerat, Formació Professional i Ensenyament d'Idiomes en l'especialitat de Dibuix.

Jové Moncús, G., Betrián Villas, E. (2012). “Interweaving laces” between the University, art centers and schools. *Arte, Individuo y Sociedad*, 24 (2), 301-314.

Majó, F. (2010). Por los proyectos interdisciplinarios competenciales. *Aula de infantil*. Núm.57 (pp. 5-10)

Ortiz, A. (2013). *El treball per projectes*. Treball Final del Màster de Formació del Professorat d'Educació Secundària Obligatòria i Batxillerat, Formació Professional i

Ovejero, A. (1990). El aprendizaje cooperativo: Una alternativa a la enseñanza tradicional. Barcelona: P.P.U.

Rodrigo, J. (2007). *Educación artística y prácticas artístico-colaborativas: territorios de cruce transversales*. Junta de Castilla y León (ed)(2007) *Arte contemporáneo y educación: un dialogo abierto*. Castilla y León: Consejería de Cultura y Turismo. Valladolid.

Runco, M. A. (2010). Parsimonious creativity and its measurement, In Villalba, E. (Ed.) (2009) *Measuring Creativity: the book*. http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-policy/doc2082_en.htm 393-405.

Vivas, M., J. Gallego, D.; González, B. (2006). *Educación las emociones*. Madrid: Editorial Dykinson.